

Kopjafaavató beszéd

Tisztelt Hölgyeim, Uraim!

Kedves Kohász, Bányász, Erdész Barátaim!
Kedves Vendégek!

Örömteli, kedves nap a mai, melyen tiszteletünk jeléül felavathatjuk a diósgyőri kohásztársaink emlékére állított kopjafát. Ezzel az emlékoszloppal nagy adósságot sikerült törlesztenünk, hiszen most már nem csak a diósgyőri vasgyár alapítói, de a 237 éven keresztül itt dolgozó kohász elődeink iránti tiszteletet is hirdethetjük.

Egy emlékhely kialakítása az abban szorgoskodóknak mindig megnyugvást, ha tetszik, örömet jelent. De kötelezően fel kell tennünk magunknak azt a kérdést, hogy akik emlékére emeltük, azok munkássága mennyire ismert számunkra, tevékenységük mit üzen a manak, és mit tudunk abból hasznosítani jövőnk építésében.

Városunkhoz is kötődő nagy költőnk, Tompa Mihály, egyik barátjához írt versében így fogalmaz:

„Mert a boldogságra kevés csak a jelen,
A múlton épül az s az emlékezeten.”

A diósgyőri kohászat történelme igen gazdag, melyben a siker, a boldogság, de sokszor a bánat, az elkeseredettség is ismert vendég.

A vasgyár történelmének gazdagságát mi sem bizonyítja jobban, mint az az eddig megjelent 16 kötet, melyet lelkes önkéntes történész kollégáink a megyei levéltár mentorálásával eddig megjelentettek. És még nincs vége, jelenleg is két kötet vár nagylelkű szponzorokra, hogy azok is közkinccsé váljanak.

Büszkék lehetünk múltunkra, és van mikre és van kikre emlékeznünk. A gyár sikertörténetét, egyben az itt dolgozó műszaki kollektíva szakmakultúráját ismerték el a hazai és nemzetközi piacokon egyaránt keresett termékek, mint a nagy kopásállóságú sziklavésők, dunai hídelemek, wolfrámos szerszámacélok, kovácsolt, öntött turbinaalkatrészek, nagytisztaságú, nagyszilárdságú járműipari alapanyagok. Nem hagyható ki a magyar vasúti közlekedés kiépítésében a gyár szerepe. Több mint 130 évig a diósgyőri vasgyár biztosította a hazai vasúti pályák kiépítéséhez, fenntartásához és fejlesztéséhez szükséges hengerelt sint, öntött váltót, a meleg- és hidegmegmunkálással előállított kötőelemeket, de a vasúti járműpark vasúti tengely, ke-

réktárcsa, kerékabroncs alapanyagai is e gyár termékei közé tartoztak.

A diósgyőri kohász kollektíva nem csak az előzőekben említett keresett termékeire lehet büszke. A világon is az elsők között itt dolgozták ki a múlt század ötvenes éveiben a folyamatos öntés technológiáját. Nem rajtuk múltott, hogy ezt a gazdaságos, ma már világsikert befutott technológiát csak közel 25 év múlva vezették be Diósgyőrben.

Hogy ezek a sikerek megvalósulhattak, köszönetünket és hálánkat kell kifejeznünk gyárunk neves szakembereinek, így többek között Glanzer Miksának, Técsey Ferencnek, Topitzer Jánosnak, Weigl Ernőnek, dr. Sziklavári Jánosnak és azoknak a kiváló szakembereknek, szakmunkásoknak, akik a műszaki elképzeléseket olykor az életük árán is megvalósították.

A sikerek mellett nem feledkezhetünk meg a nehéz, embert próbáló időszakokról sem. A szakmai féltékenység, az elvtelen konkurenciaharc, a világválságok, világháborúk, a szakma iránti közömbösség, a nem akkor és amikor szükséges segítség sokszor kritikus helyzeteket teremtett. Az itt dolgozók szorgalma, szakmáseretete, leleményessége sok esetben megoldást eredményezett.

A vasgyár és az itt dolgozó mesterek munkássága jóval túlmutatott a szakmán. Térségünkben új, a vaskohászathoz kapcsolódó iparágak honosodtak meg, mint a bányászat, gépipar. Közben Miskolc város

az 1700-as évek végi kis, 7-9 ezer lakosú mezőségi, kereskedő városból az ország gazdaságát meghatározó, több mint 200 ezres lakosú ipari várossá fejlődött, ahol a tudomány és a művészet is otthonra talált. A turisztika is értékes örökséget kapott a kohásztól, az 1810-ben elkészült, Fazola Frigyes által építtetett háromi tavat, mely ma a turisták egyik hazai kiemelt célállomása, ha úgy tetszik, hazánk egyik természeti gyöngyszeme.

Mit üzenhet hát számunkra a gyár 237 éves történelme, az itt dolgozó elődeink tevékenysége?

A sikerek azt bizonyítják, hogy a szakértelem, a szorgalom a kicsiket is nagyra teheti.

A nehéz időszakból az a tapasztalat szűrhető le, hogy a megváltozott gazdasági környezetben a korábbi eszményekhez való ragaszkodás csak nehéz, kritikus helyzetet teremthet. Az új kihívásokhoz való alkalmazkodás, alakulás, kompromisszumkészség a túlélés feltételét is jelentheti.

Ma kopjafát avatunk kohásztársaink emlékére, mert van miért tisztelni őket. Életűtjük, tetteik, kitartásuk erőt adhat a ma dolgozóinak és a jövő nemzedékének arra, hogy ez a szép, de igen nehéz szakma itt a borsodi tájban, a Bükk lábánál továbbra is jelen legyen. A ma dolgozók felelőssége, hogy a jövő nemzedéke ne erről a kopjafáról vegyen tudomást, hogy valaha itt a vaskohász szakma is életteret biztosít

■ Az ünnepség díszvendégei

tott az ittlakók számára. Amikor megcsodáljuk majd e gyönyörű faragott emlékoszlopot, a tisztelet mellett második szavunk a köszönet kell hogy legyen.

Köszönet illeti a DAM 2004 Diósgyőri Acélművek Kft.-t, a Diósgyőri Öntöde Kft.-t, a Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzatát és személy szerint Káli Sándor polgármester urat, az Északerdő Zrt.-t, az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesületet.

Kitüntetett köszönet illeti az emlékoszlop alkotóját, Merényi József fafaragó népi

iparművész urat, aki „civilben” okleveles gépészmérnök, mérnök tanár. Több mint húsz éves alkotói tevékenysége alatt a bodzasíptól a haranglábig számtalan, a magyar tárgyi népművészet hagyományait követő famunkát tervezett és készített. Ez az emlékoszlop sok hasonlóságot mutat a Perecesen álló bányász emlékoszloppal. Ezzel kívánt – elmondása szerint – tisztelni a két testvérszakma névtelen halhatatlanjai előtt.

Álljon hát itt ez az emlékoszlop és hirdesse Kazinczy Ferenc szavait idéz-

ve a diósgyőri kohásztársaink emlékét: „Aki eleget teve a maga korának, az minden következőnek élt.”

Jó szerencsét!

Írta és elmondta dr. Nyitrai Dániel nyugd. minőségbiztosítási és technológiai főmérnök, az OMBKE helyi szervezetének vezetője tagja.

Elhangzott az első Fazola-napon Újmassán 2007. szeptember 22-én.

■ MÚZEUMI HÍREK

A vasművesség termékeit reklámozó ajtó

Pusztai László 1998-ban kiadott *Öntöttvasművesség Magyarországon* című, igényes színvonalú könyve (szerk.: *L. Kiss Katalin*) bemutat egy 1890 körül készült különleges cégért, egy öntöttvas ajtót, amelyet a Ganz és Társa budapesti öntödéje öntött (1. kép).

Örömmel számolunk be róla, hogy *T. Knotik Márta* levéltáros felderítette, s a Móra Ferenc Múzeum Évkönyve: Történeti tanulmányok, *Studia Historica* 10. számában (Szeged 2007) tudományos igényességgel feltárja előttünk a már több emberöltőt megélt becses öntvény és a mintájául szolgáló fa dombormű hányatott sorsát.

„A kirakat mintablái művészi összeállítással párosult világvárosi munka. Modern hirdetője a vasáru kereskedelemnek” állt egy 1932-ben megjelent szegedi hirdetésben. Az öntöttvas táblákra „Szeged látványossága” címmel hívta fel a látogatók figyelmét a helyi sajtó. A méretüknél és tömegüknél fogva is unikumnak számító öntöttvas táblák a Híd utca 3. szám alatti Varga-féle vasáruház bejáratának két oldalán foglaltak helyet. Egyik a háztartásban, a másik a gazdaságban használt számtalan vasáru arányosan elhelyezett kompozíciója. Méretük 280x140 cm, tömegük egyenként 1000 kg.

Az öntöttvas táblák elkészítéséhez szükséges fa domborműveket, vagyis a mintát minden bizonnyal a pécsi Vasváry-féle vas és szerszám-kereskedő cég rendelhette meg. A famoddellen a következő feliratok olvashatók: „Mintázta Jirátko A. Pécs.”, valamint „Öntötte GANZ és Tsa Budapest.”. Évszámot nem öntöttek bele, de

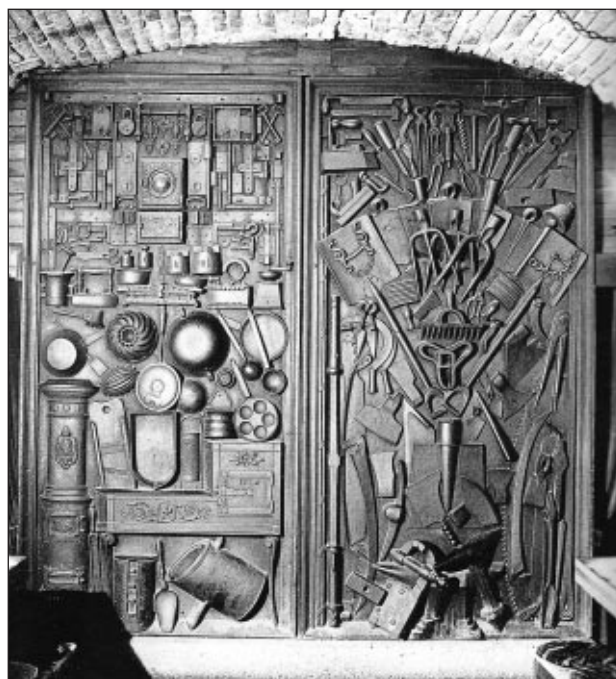
mivel Knotik Márta fellelt egy 1890-es *Vasváry György* által írt kéziratot, készítésük erre az évre tehető. „... a fából faragott kép *Jirátko Albin* pécsi szobrász műve. Ezután készült a budapesti Ganz és társa részvénytársaság fémöntödéjében öntöttvasból a pécsi Vasváry György-féle vas és szerszám kereskedésnek a pécs-belvárosi Királyutca 19. szám alatti „Vasváry-Ház” nyugati felében lévő kirakati táblája.” A Jirátko-féle fatáblák 1890-ben a szkóti Vasvárytelep műtárgylajstromában már mint ott lévő műtárgyak szerepeltek, így a fadomborművek készítése ideje talán 1888-ra tehető. *Jirátko Albin* 1851-ben Pécsen született, a pécsi társadalom közkedvelt és köztisztelt álló tagja volt, szobrász és oltárépítő munkája révén országos hírnévre tett szert. 1903-ban halt meg.

1892-ben készült egy fénykép a Vasváry-ház Pécs, Király u. 19. szám alatti homlokzatáról. Ezen jól látható a vascégér, melynek táblái a földszinti ajtó- és ablaknyílások között a falra vannak erősítve (2. kép).

Innen indult útjára a vascégér a fa domborművekkel együtt. *Vasváry Ferenc* 1899.

évi naplójában így ír erről: „Atyám Király utcai házában a nyár folyamán eszközölt átalakítások befejeződtek. A két öntöttvasból való, *Jirátko Albin* szobrász által mintázott és a budapesti Ganz-gyárban készült kirakati táblát és azok famintáit *Drescher Gyula* bajai kereskedő vette meg.”

A későbbi írások között a kutató az 1920-as években talál bizonyítékot a műtárgyak sorsát illetően. A pécsi öntöttvas domborművek *Baján Drescher Gyula* Arany János – Kossuth Lajos utcai sarkon lévő üzlete bejáratának két oldalán voltak elhelyezve. A fa domborművek *Kréneisz Géza*

■ 1. kép. Az öntöttvas cégértáblák